

„Csodálatos” és „intoleráns” vidék

Jegyzetek a Har-Kov problémáról

Azt már a cyber-korszak jelentkezése előtt is tudtuk, hogy egy táj, egy országrész, egy régió „valósága” és a róla alkotott kép sokszor nem esik egybe. Korábban történetírók és krónikások, később írói ambíciókkal megáldott utazók, az újabb korban pedig hatalmi szeszélyek teremtettek „képet” egy-egy vidékről és népéről. Lehetett ez áradozó dicséret, megbélyegző lenézés vagy éppen valamilyen pragmatikus embléma. Maga a régió (és népe) rendszerint tehetetlen a készen kapott identitásokkal szemben, megpróbál jól-rosszul együttélni vele.

* * *

A Kárpát-kanyar tömbmagyar régiója, a Székelyföld (közigazgatásilag: Hargita és Kovászna megyék) abban a különleges helyzetben van, hogy napjainkban egyszerre két „képpel” is rendelkezik. Maga a vidék mindkét kép kialakításában ártatlan. Aki itt él, az csendes, bólogató megértéssel vagy homlokráncoló fejcsóválással reagál, ha egyik vagy másik képpel szemtől-szembe találkozik. Egyébként pedig nem nagyon vesz tudomást róluk, hiszen a hétköznapok világa egészen más, igen kevésbé van köze a valahol távol kialakított és valahonnan távolról éltetett képekhez. A képek persze maguk is „valóságok”, s ezt a vidék lakói is érzik, hiszen ellenkező esetben még egy-egy bólogató megértést vagy homlokráncoló fejcsó-

válást sem pazarolnának ezekre a képekre, amelyekbe újabban úton-útfélen belebotlanak.

Az egyik képet a magyarországi közvélemény ún. erdélybarát része termelte ki, és ma is lankadatlanul építi, finomítja. E kép szerint a Székelyföld „csodálatos vidék”. Egyfajta potenciális turisztikai paradicsom, etnikai skanzen, amelyet „vendégszerető, kedves emberek laknak”, akiknek modora, „természetes észjárása” és „ízkes székely nyelvjárása egyenesen lenyűgöző”. Ez az a vidék, amelyen „Orbán Balázs népe őrzi a hagyományt”, s ahol olyan „gyönyörű szép falvak vannak, hogy azokat egy az egyben kellene átköltöztetni a világkiállítások magyar pavilonjaiba”. Az 1989 utáni tömeges turizmus alaposan kiszínezte és tovább árnyalta ezt a pozitív utópiát.

A másik kép szintén a régió kívül alakult ki, és teljes mértékben negatív elemeket tartalmaz. E kép szerint a Székelyföld „intoleráns vidék”. Az itt élő tömbmagyarság „elnyomja”, rosszabb esetben „elűzi a helybéli románokat”, a vezető pozíciókat kisajátítja magának. Az itt maradt románok „idegennek, másodrendű polgárnak kénytelenek érezni magukat a saját hazájukban”. E vidék nem ismeri el a román szellemi élet helybéli nagyjait, nem támogatja emléküik ápolását. Hagyja pusztulni a román templomokat, amelyek megmentésére országos akciót kell indítani. Az itt lakók nem hajlandók gyerekeiket a román gyerekekkel egy iskolában járatni, ezért az oktatási intézményeket 1989 után azonnal és „önkényesen kettészakították”. „Nem tanulnak meg rendesen románul, holott román kenyeret esznek.” Az ország történelmét és földrajzát nem akarják román nyelven tanulni. Ellenőrizetlen táborokban, külső segítséggel „a gyerekeket és a fiatalokat az elszakadásra készítik elő”. Az itt élők arrogánsak, magabiztosak, feltűnően tüntetnek a magyarságukkal, miközben „a vidéket csendben és rejtetten elfoglalja a magyar tőke...”

Nem kell székelyföldi lakosnak lenni, s még csak heteket sem eltölteni ezen a vidéken, hogy rájövünk: nagyobb részében mindkét kép hamis. A táj valóban szép, az emberek helyel-közzel igencsak kedvesek, de a rossz utak miatt nem lehet autózni, a külföldi alig kap

magának megfelelő szállást és ellátást, s a székely falu a szennyvíz-csatornának használt belső patakjaival aligha lenne a világkiállítások menő attrakciója, turistaparadicsom pedig ez a vidék belátható időn belül - sajnos - nem lesz.

Még több ponton lehet korrigálni a fentebb jelzett negatív képet. E vidék lakói közül valóban sokan nem tudnak (jól) románul, a helyi vezetők választásakor nem egy esetben az etnikai hovatartozás alapján döntenek, sokan abból sem csinálnak titkot, hogy magyar nyelven szeretnének tanulni. De az itt élő románokkal szemben atrocitásnak, agresszióknak nyoma sincs, az elszakadásra irányuló tömeges belső szervezkedés ijesztő meseként sem állja meg a helyét, s minden elkülönbözödést igazoló példára azonnal felhozható egy román-magyar kooperációs ellenpélda a szomszédsági kapcsolatoktól egészen az igazán sikeres, nagyléptékű vállalkozásokig.

A két, egymástól eltérő kép szembeállítására persze csak arra jó, hogy kimutassuk a „termelt képek” önkényes voltát, torzító jellegét. Ha egyidőben létezhet két ilyen egymásnak homlokegyenest ellentmondó kép, akkor nyilvánvalónak tűnik a képtermelők manipulációja, s a képtermelésbe beleszólni nemigen tudó vidék ártatlansága. S innen már csak egy lépés annak elemzése, hogy mi hamis és mi nem, hol torzít a kép, és hol van legalább részleges megfelelés. Ez az e vidék nevében is elvégezhető „igazságszolgáltatás” azonban megkerülné az alapkérdést. Azt, hogy miképpen alakulnak ki ezek a képek, és milyen módon próbálnak illeszkedni magához a megcélzott vidékhez.

Minden bizonnyal érdekes lenne mind a pozitív, mind pedig a negatív utópia termelési technikáinak kibontása. Bár a pozitív kép teremtése ebben a public relations-t és reklámot ajnározó világban inkább érdemnek látszik s nem bűnnek, egyáltalán nem vagyok meggyőződve arról, hogy a „csodás Székelyföld” imázs működtetése a régióra nézve nem káros. Ez azonban egy másik elemzés tárgya lehet. Az etnikai viszonyok mai megítélése szemszögéből a Székelyföldre vetített negatív utópia kibontása nyilvánvalóan fontosabb és súlyosabb feladat. A következőkben a negatív kép termelésének műhelytitkaiból próbálok néhányat megmutatni.

A Har-Kov diskurzus, avagy a konfliktus-zóna termelése

Előljáróban szeretném hangsúlyozni azt, hogy magáról a Székelyföldről nem fogok beszélni. Ha ezt tenném, akkor arról kellene beszélnem, hogy ebben a régióban milyen etnikai szembenállások alakulnak ki, vagy pedig amellet érvelnék, hogy ilyenek egyáltalán nincsenek. A pro- és a kontra érvelés azonban egyaránt a már kialakított negatív képet erősítené, hiszen egy olyan diskurzusba illeszkedne bele, amely a székelyföldi etnikai szembenállásokról szól. Én csupán magáról a diskurzusról szeretnék beszélni, belepillantva kiépülésének és működésének boszorkánykonyhájába. Mondanivalóm a szó szoros értelmében véve a Har-Kov diskurzusról szól, s remélem, úgy tudok erről beszélni, hogy nem erősítem magát a Har-Kov diskurzust.

Másodsorban pedig ki kell emelnem azt, hogy nem foglalkozom azoknak a „sötét erőknél” a szerepével, amelyeknek úgymond érdekükben áll konfliktus-zónák létrehozása és fenntartása. Állítólag ilyen „sötét erőnek” minősíthető egyik-másik állambiztonsági szerv vagy annak „kommunista maradványa”, de a hétköznapi és a politikai folklór szerint van „sötét erő” belföldön és külföldön egyaránt, lent a vidéken és fent a központban, országos politikában és a helyi személyes ambíciók mögött. Nem tagadom ezek esetleges létezését, de társadalomkutatóként nem tudok mit kezdeni velük, ha magatartásaikat nem látom. Ami pedig a Har-Kov diskurzus termelésének műhelytitkaiból látszik, az egyáltalán nem sötét, sőt elég egyértelműen azonosítható. Legfeljebb a hangulatunk lesz borús, ha belegondolunk ezeknek az amúgy nagyon objektív és átlátható folyamatoknak a lehetséges következményeibe.

A „Har-Kov probléma” olyan diskurzus, amely alapvetően a Hargita és Kovászna megyében élő románok nehéz helyzetéről szól. Több száz újságcikk, hivatalos és nemhivatalos panasz, illetve följelentés, parlamenti vizsgálat és kormánydokumentum, meg nem számlálható közéleti és magánvélekedés alkotja. A közéleti szereplők

és a hivatalok állásfoglalásai ezt a diskurzust PROBLÉMÁVÁ, legitim és meg nem kérdőjelezhető romániai valósággá változtatták. Tartalmát az a negatív utópia adja, amelyet a fentiekben egy idézet-csokorral érzékeltettem. Ezt a tartalmat lehet esetenként vitatni, részlegesen cáfolni, de a diskurzus működését és érvényességét alapvetően megcáfolni belátható időn belül nem lehet. Következésképpen az általa kitermelt problémát sem. Megteremtődött és együtt kell élni vele. Bár a székelyföldi magyar elit vagy az országos RMDSZ-elit tagjai nagyon pontosan tudják, hogy a Székelyföldről alkotott negatív utópia bizonyíthatóan torz és manipulatív, gyakorlatilag teljesen tehetetlenek a diskurzus sodró erejével szemben. Az újabb és újabb negatív állítások hallatán újabban aztán már az erőtlenség tiltakozásról is lemondanak.

Ami a Har-Kov probléma mögött van

Romániában az országon belüli román-magyar viszony mai relatív „rendezetlenségének” legkevesebb három támogató keretfeltétele van. Mindhárom keretfeltétel a posztkommunista ország 1989 utáni helyzetéből táplálkozik.

Az első keretfeltétel mentális jellegű. Lényege az, hogy az 1989 előtt kordában tartott etnikai identitásépítő, identitásmegfogalmazó folyamatok '89 óta a szó szoros értelmében véve elszabadultak. E keretfeltétel hatására a Székelyföldön egyidőben két, egymástól eltérő identitástermelési folyamat működik. Egy magyar és egy román. Ünnepek, nagygyűlések, szobor- és emléktáblaavatások, koszorúzások, egyházi rendezvények, intézményalapítások hosszú sora követte egymást az elmúlt években mindkét oldalon. Egyazon fizikai és szociális téren belül a két párhuzamos identitástermelési folyamat sok esetben zavarja, akadályozza egymást. A két párhuzamos folyamat ebben a régióban a román és a magyar viszonyt folyamatosan a viszonylagos „rendezetlenség” állapotában tartja.

A második keretfeltétel a kialakult demokratikus berendezkedés következménye. Egy államkereten belül a többség és a kisebbség a közéleti/hatalmi mezőt legitim módon „megosztja” egymás között. A kisebbségi magyar politikai erő, intézményrendszer legitim tényezővé válik. A megosztás azonban - a demokratikus alapelveknek megfelelően - nem önálló, végérvényesen körülhatárolt etnikai domíniumokat ad, hanem csupán cselekvési kereteket kínál. Egyfajta versenyhelyzetet teremt, amelyben meg lehet szerezni és el lehet veszíteni területeket. A parlamenti kisebbségi képviselő rendelkezhet kisebb vagy nagyobb súllyal, válhat kormánytényezővé vagy megszűnik az lenni stb. Ez a demokratikus megoldás korlátok közé szorítja a „rendezetlenséget”, de ugyanakkor folyamatosan fenntartja a román-magyar viszony részleges újradefiniálásának lehetőségét. Ebben az értelemben a viszony „rendezetlensége” természetes és tartós jelenség marad, amely azonban a Székelyföld típusú periférikus régióból nézve alapvető és potenciálisan veszélyes „rendezetlenségnek látszik” (ti. bármikor bármilyen rossz is megtörténhet). A demokratikus szabályok által teremtett rugalmasság nem biztonság, hanem labilitásnak tűnik.

A harmadik támogató keretfeltételt az éppen zajló társadalmi változások tartják folyamatosan életben. A társadalmi változások ugyanis az etnikai versengés színtereit jelentősen kibővítik és állandóan módosítják. A hivatali ügyintézés, a vállalkozás, az információ- és erőforrásszerzés sikere nem egy esetben etnikumfüggő lehet. Ezért letről nézve úgy tűnik, hogy az etnikai viszony nem csupán makroszinten „rendezetlen”, hanem a mindennapi események szintjén is folyamatosan szembesülni kell a viszony relatív „rendezetlenségével”, s mindez sok gondot okozhat, időt, energiát emészt fel.

Nem kell tehát egyéni vagy kollektív sérelmeknek ténylegesen fölbukkanniuk ahhoz, hogy az etnikai viszony problematikussága előtérbe kerüljön. A fő kérdés azonban az, hogy ezek a társadalmi kulissza szerepét betöltő keretfeltételek miért és milyen módon vezetnek Har-Kov típusú diskurzus születéséhez. Hasonló feltételek a világ sok pontján összeállnak, s van, ahol ki sem alakul Har-Kov

típusú diskurzus, máshol pedig nem csupán kialakul, hanem tényleges konfliktust is kitermel. Az nyilvánvaló, hogy a két etnikum közti viszony relatív „rendezetlensége” nagy és sokszínű készletet kínál annak a nyilvános beszédmódnak a létrehozásához, amely a viszony „rendezetlenségéről” szól. S az is nyilvánvaló, hogy a viszony „rendezetlenségéről” szóló diskurzusba akárhány olyan elem is belekerülhet, amelynek semmi köze a szóbanforgó régióhoz. A diskurzus építkezését tehát mindenképpen érdemes nyomon követnünk. Ez a nyomkövetés nem csupán a manőverek és fogások bemutatását jelenti, hanem annak elemzését is, hogy a sikeres manőverek és fogások miként építik magát a Har-Kov problémát, az egyszer sikeresen kitermelt nyilvános beszédmód hogyan tartja fenn magát.

Problématermelő fogások

a. Mivel a Har-Kov ügy minden kétségen kívül egy „teremtett probléma”, igazából akkor létezik, ha a médiákban minél több szó esik róla. A helyi és országos médiák, mind a magyar, mind a román oldalon, nagyon jól tudják ezt. Egy véletlenszerűen kiválasztott hónap folyamán nyolc országos és négy regionális lapban 345 cikket regisztrálhattunk erről a témáról. Ez azt jelenti, hogy átlagosan minden napilapban minden napra jut egy román-magyar viszonyt taglaló cikk. Rendszerint terjedelmes vezércikk, kommentár vagy vezető hír, többnyire vezető helyen, neves személyiségek vagy hangadó újságírók tollából. Ennél többet Romániában semmiről nem írnak, s még kevésbé napi rendszerességgel és éveken keresztül.

A probléma termelése szempontjából azonban nem a számadatok nagysága a döntő. Román szemszögből nézve azért sok a román-magyar reláció mediabeli megjelenése, mert ez a téma 1989 előtt nyilvánosan gyakorlatilag egyáltalán nem létezett. Ma sem ritka az olyan, Székelyföldre látogató román, aki elcsodálkozik azon, hogy ebben az országban vannak helyek, ahol magyarul beszélnek. Ehhez az előzetes ismeretanyaghoz képest a médiákban megjelenített ro-

mán-magyar reláció bizony nagyon is soknak tűnhet. Magyar oldalon pedig másként jelentkezik ez. Itt ugyanis román újságot is olvasnak, román tévéműsorokat is néznek, rádiót is hallgatnak. Így a magyar lakosság jelentős része egyidőben találkozik a román-magyar problémával a magyar és a román médiák révén. Ez viszont már tényleg sok, s igen nagy tűréshatárt kíván. A számadatok nagyságán túl tehát mindkét oldalnak van oka arra, hogy a téma tálalását túlságosan is soknak tartsa. Ez pedig bőven elegendő indokot szolgáltat ahhoz, hogy a probléma létezésében, illetve kiemelt fontosságában egyáltalán ne kételkedjenek.

b. Az egyes cikkek, médiaanyagok a román-magyar reláció sokféle kérdését, sokféle módon vetik fel. De arra gondosan vigyáznak, hogy egy-egy eset sose önmagában kerüljön terítékre, hanem legyen legalább egy fontos és megkérdőjelezhetetlen hordozó közege. A magyar médiákban az eseti konkrét problémák rendszerint a sérelem sörényébe kapaszkodva jutnak be a közéleti arénába. A román médiákban viszont az egyes konkrét problémák rendszerint a nemzeti érdekekbe fogózkodnak. A hordozóelemmel való megjelenítés nem csupán látványos, hanem hasznos megoldás is. Legalábbis a problémát tálaló személyek és médiák számára. A hordozóelem ugyanis fontos és megkérdőjelezhetetlen. Abban nem lehet kételkedni, azt nem lehet vitatni. Abból az erőből és fontosságból, amelyet egyik oldalon a sérelem, másik oldalon a nemzeti érdek hordoz, valami jut a fölmutatott eseti problémának is. Ha a magyar oldalon a média mellett érvel, hogy egy vezetői posztot magyar személynek kellene betöltenie, akkor ezt az eseti problémát az általános kisebbségi sérelmi diskurzus fogja körbe, és ettől kezdve a kérés jogosságát már nem lehet, nem szabad vitatni. A román oldalon a média ugyanígy jár el, amikor mondjuk a Székelyföldön dolgozó értelmiségieknek kiemelt támogatást kér. Ezt ugyanis nemzeti érdekekbe lehet foglalni, s ettől kezdve a kérés legitimitásához nem fér kétség. A hordozóelemek nem csupán sikeres taktikai fogások a központi és távoli támogatók, finanszírozók irányába, hanem igen jelentős problématermelő eljárások is. Hiszen ezekkel az összekapcsolásokkal minden kicsi és helyi

problémából nagyot és jelentőset lehet kreálni, s a nagy és jelentős probléma fölmutatásában, a Har-Kov probléma fontosságának igencélésében pedig ilymódon soha nincs szünet.

c. Bár a Har-Kov probléma tudvalevőleg regionális kérdés, a médiaanyagok tematikai elemzése és összehasonlítása azzal a meglepő tanulással szolgált, hogy az eseti, konkrét problémák előbb jelentkeznek a központi médiákban, mint a helyi lapokban. Először valami odafent válik fontossá, s csak utána jelenik meg idelent. Miközben úgy tálalódik, mintha lenti probléma lenne. Ezért minden helyi probléma inkább ürügynek látszik, mintsem reális helyi gondnak. Legjellemzőbb példa a székelyföldi ortodox templomok megmentése érdekében beindított kampány. Ebben az esetben is nyilvánvalóan fentről intettek, miszerint a Székelyföld lakossága és a települések helyi magyar vezetőségei nem törődnek a románság kulturális, kultikus értékeivel, közömbösen szemlélik, hogy az ortodox templomok tönkremennek. Ezek után a helyi román médiának is illet minél több helyi igazoló példát feldezeni, ha nem a mában, akkor tegnapban vagy éppen a jövőben. A magyar oldalon még ennél is nyilvánvalóbb a központi beintések követése. Amikor országos szinten valami problémának minősül, akkor az a Har-Kov régió magyar médiáiban is rövidesen előkelő helyre kerül.

Ezen a ponton könnyű lenne azt mondani, hogy lám-lám, itt igencsak jól megmutatkozik, hogy mennyire hamis az egész. A „központi vezérlés” gyakorlata azonban (amely inkább a helyi médiák modellkövető igényéből fakad, mintsem valamiféle átgondolt irányításból) nem csupán a Har-Kov probléma mesterségesen termelt voltát mutatja, hanem egyben annak különleges erejére is utal. Arra figyelmeztet, hogy a probléma termőtalaja nem annyira a hétköznapiokban jelentkező kisebb-nagyobb érdekütközések világa, még csak nem is a konfliktusokból politikai tőkét kovácsolni akaró vezetők hol sikeres, hol sikertelen manipulációs gyakorlata, hanem sokkal inkább a mentális és magatartásbeli beidegződések halmaza. A Har-Kov probléma a magatartásokban és a mentalitásokban rejlő „valóságra” alapoz, s ezért olyan erős.

d. A román és a magyar médiák anyagai teljesen eltérő stratégiákat alkalmaznak a probléma bemutatására. A román oldalon a tálatálmód nyílt, affirmatív, sokszor kategorikus. Nevén nevezi a dolgokat, elutasít vagy követel. A magyar oldal anyagai sokkal rejtettebb technikákat alkalmaznak. A szövegekben sok az összekacsintás, az utalás, a ki nem bontott párhuzam. A szövegek azt üzenik, hogy „tudjuk mi, miről van szó”, „értjük egymást”.

A kétféle kezelésmód igen jelentős mértékben táplálkkozik a román és a magyar média általános habituális, szerkezeti és funkcionális különbségeiből. Ennek a természetes különbségnek azonban olyan következménye is van, amely a román-magyar problémát sajátos módon erősíti. A kétféle kezelésmód a direkt-indirekt, explicit-metaforikus fogalompárokkal írható körül. A többség-kisebbség viszonyának az egyik olyan klasszikus modelljét termeli újra, amelyben az erő és a ravasság, Dávid és Góliát áll szemben egymással. Ez - mint köztudott - nem partneri viszony. A médiák eltérő témakezeléséből adódó illetén különbség - öntudatlanul is - mélyszerkezeti alapjaiban erősíti meg az egyszer már sikeresen kitermelt problémát.

e. Míg a témakezelés stratégiája rendszerint különböző, a taktikai megoldásokban sok a hasonlóság. Mindkét oldal szívesen él például az általánossal való helyettesítés amúgy igen hatékony torzító eljárásaival. Ha a román médiák arról írnak, hogy Hargita megyében leváltottak egy román vezetőt, akkor azt is hozzáteszik, hogy az RMDSZ a politika szférájában etnikai tisztogatást végez. Ha egy ortodox templom rossz állapotban van, akkor a szöveg nem felejt el kiemelni azt, hogy a vidék magyar lakossága senmmibe veszi a románság kulturális és kultikus emlékeit. A magyar oldal szintén hasonló fogások sorozatát vonultatja fel. A történelem és földrajz román nyelvű tanulása azért lesz igazán nagy gond, mert az etnikai identitást veszélyezteti, minden székelyföldi szimbolikus román rendezvény pedig a régió elrománosításával hozható összefüggésbe. Az általánossal való helyettesítés révén negatív tartalmú jövőképek termelődnek. Ugyanakkor ezek a negatív víziók nagyon közelre, mint-

egy elérhető távolságra kerülnek, egyfajta „potenciális jelenként” tételeződnek. A negatív víziók jelentős szerepet játszanak abban, hogy a Har-Kov probléma konfliktusosnak mutakozzon.

Van azonban az általánossal való helyettesítésnek egy másik vonatkozása is, amely a román-magyar viszony problematikusságának a „beágyazását” szolgálja. A negatív jövőképek közelre hozása, az ördög folyamatos falra festése révén az egyedi, eseti problémákat a szó szoros értelmében burokba zárja. Ez az eljárás csak az érzelmi elutasításra vagy az elfogadásra nyújt lehetőséget, az értelmezést, az aprólékos vizsgálatot eleve kizárja vagy lehetlenné teszi. Minden egyedi, eseti problémát felnagyít, eltúloz és mitizál, miközben folyamatosan rákényszerít arra, hogy ne az egyedi eseményre, hanem - az egyedi esemény ürügyén - a román-magyar viszony problematikusságára és csak arra fűgesszük a tekintetünket. Közben arról sem feledkeznek meg, hogy mindkét oldalon folyamatosan termelje az „ellenfelet”, akinek köszönhetjük a negatív jövőképet. Az eljárás egyidőben hamis és sikeres. Hamis, mert állandóan felnagyít és túloz. Sikeres, mert minden felnagyított és eltúlozott tálalásmód mögött egy-egy reális, kicsi probléma-mag van.

f. Az eseti, konkrét témák bemutatásában a médiák, a szerzők gyakorlatilag teljes szabadságot élveznek abban, hogy milyen háttér előtt mutatják be a kiválasztott egyedi problémát. A román média a helyi román vezető leváltását értelmezheti a helyi RMDSZ politikai arroganciájára, hatalmi önkényeskedésére jeleként, de értelmezheti úgy is, hogy a központi vezetés magára hagyta az ebben a régióban élő románokat. A pillanatnyi hangulattól, a személyes döntéstől, a közéleti témák aktuális konjunktúrájától függ, hogy melyik megoldást választja, vagy pedig a választott értelmező háttérrel hogyan árnyalja. A magyar oldal is tetszőlegesen választhat értelmezési háttérrel egy konkrét panasz kapcsán. Lehet ez a román kormány kisebbségpolitikája, a szélsőségesek magyarellensége vagy éppen a belső összefogás hiánya.

Ez a kontextusválasztási szabadság azt eredményezi, hogy egy

eseti, konkrét témából gyakorlatilag bármit ki lehet hozni. Sőt, azt is lehet mondani, hogy a Har-Kov diskurzusban bármikor, bárkiről bármit lehet állítani, természetesen román-magyar viszonylatban. Ez többek között azért is lehetséges, mert a romániai közéletben az elmúlt években nem alakultak ki a román-magyar viszonyt értelmező domináns és legitim narratívák. A témán belül korlátlanul lehet gazdálkodni és garázdálkodni. A Har-Kov probléma fennmaradásának legfontosabb feltétele kétségkívül ez a korlátlan kontextusválasztási szabadság. Az eseti, egyedi témák számban és típusban viszonylag korlátozottak. De ha teljesen szabadon lehet ezekkel játszani egy többtényezős értelmezési háttér előtt, akkor olyan sakkjátékhoz jutunk, amelyben tucatnyi típusbáttal végtelen variációjú játszmát generálhatunk, és mindig lehet újat és meglepőt produkálni. Csupán megfelelő játszmaismeret és kombinatorikus képesség kell hozzá. S persze egyfajta morál is, amely a Har-Kov probléma hullámlovasainak megengedi, hogy ezt az interetnikus relációt játékként kezeljék.

* * *

A vidék nem nagyon szólhat bele a róla forgalmazott kép alakulásába. Nem csupán a kép távoli, hanem a képteremtés technikai fogásait kialakító és fenntartó boszorkánykonyhák sem a vidék tartozékai. Saját erőforrásokban szűkölködő, periferikus vidékről lévén szó, nem kell csodálkoznunk azon, hogy nem azonosul a képpel, de az elutasításhoz sincs elég ereje. Igyekszik túlélni a képet, mint korábban sok más egyebet. Hisz abban, hogy komolyabb következmények nélkül egyszer majd vége lesz. Marad „csodálatos” és „intoleráns” régió-nak. Sodródik jó és rossz képpel egyaránt. Saját érdekeit szolgáló, regionális identitás kitermeléséhez sem ereje, sem eszköze, sem kompetenciája nincsen. Ezért marad a csendes, bólogató megértés vagy a homlokráncoló fejcsóválás...

